

„NAŠA VJEČNA MLADOST!” – RAZVOJ KULTA LIČNOSTI NA PRIMJERU ŠTAFETA OBRAZOVNIH USTANOVA I GLASA SLAVONIJE 1950-IH U OSIJEKU I OKOLICI

Mihael Sučić

Muzej Slavonije
HR-31000 Osijek
Trg Sv. Trojstva 6
mihael.sucic@mso.hr

Prethodno priopćenje
UDK 73:94(497.5)>(019)
32-05Tito, J. B.

Rad donosi pregled razvoja kulta ličnosti Josipa Broza Tita 1950-ih godina u Osijeku i okolici. Temelji se na štafetnim pismima obrazovnih ustanova iz Osijeka, člancima iz Glasa Slavonije i dostupnoj literaturi. Usporedbom navedenih izvora cilj je povezati težnje komunističke vlasti prema kontroli različitih aspekata života, stvaranju i razvoju kulta ličnosti kao i pokušaj formiranja pionira i omladine kao budućih pripadnika novog socijalističkog društva.

Ključne riječi: omladina, škola, štafeta, Glas Slavonije, Osijek, Josip Broz Tito

UVOD

Promotrimo li razvoj odnosa među ljudima tijekom stoljeća i tisućljeća, možemo ustvrditi da su se stvarale hijerarhije koje su nastajale na temelju ideja, prošlosti i trenutačnih okolnosti, odnosno stvarnosti. Potonja je često rezultat mogućnosti i potreba vladajućih staleža, dinastija, partija, pa i pojedinaca kojima pomažu slojevi društva poput službenika i vojske. Pod utjecajima relativno dugih procesa u političkom, gospodarskom, vojnom i kulturnom aspektu života oblikuje se narodna misao.¹

Kada promatramo područje današnjeg Osijeka u širem geografskom i političkom kontekstu sredine 20. stoljeća, dolazi do nastanka državne tvorevine Jugoslavije uz koju se u nekadašnjoj i sadašnjoj javnosti veže hijerarhija vlasti na čelu s Josipom Brozom Titom.² U dostupnoj literaturi već je mnogo pisano o ulozi J. Broza Tita u životima stanovništva na spomenutom prostoru od 1940-ih do danas. Često se uz tu temu veže nastanak i razvoj kulta ličnosti³ kojemu su doprinijele i štafetne palice koje se nalaze u Zbirci štafeta mladosti u Muzeju Slavonije⁴, kao i brojni članci iz *Glasa Slavonije*⁵ iz 1950-ih godina. Spomenuto je razdoblje zanimljivo zbog prestanka tzv. Titove štafete i početka Štafete mladosti, odnosno praznika Dana mladosti 1957.⁶ Iz toga doba u Zbirci štafeta mladosti imamo štafetne palice i pisma odgojno-obrazovnih ustanova čiji su potpisnici bili i učenici. Pioniri i omladina su tijekom četiri desetljeća postojanja štafetne manifestacije u ime Titova rođendana prikazivani uz J. Broza Tita kao osnova društva i temeljni akteri navedene manifestacije. Iz toga će se razloga iznijeti interpretacija sadržaja i glavnih motiva u pismima različitih osječkih škola, pri čemu će se pokušati povezati težnje komunističke vlasti prema totalitarizmu, stvaranju i razvoju kulta ličnosti i formiranju uloge omladine u navedenim procesima. Članci

će iz *Glasa Slavonije* poslužiti kao prikaz društvenog konteksta, pri čemu će se usporediti i glavni motivi novinskih članaka i štafetnih pisama.

KULT LIČNOSTI: RAZVOJ JEDNE STVARNOSTI

Kada se promatra hrvatsko društvo u sklopu šireg svakodnevnog života u Jugoslaviji⁷, može se uočiti nekoliko korijenja, odnosno temelja jugoslavenskog društva i države. Jedan je od samih početaka bila pobjeda u Drugom svjetskom ratu, to jest tzv. narodnooslobodilačka borba na čelu s članovima Komunističke partije Jugoslavije (KPJ). Još su tijekom rata proizišli i „bratstvo i jedinstvo” koji su često prikazivani kao osnova procesa obnove i razvoja. Iz potonjih su procesa nastali i samoupravljanje i nesvrstanost. Poveznica je svih navedenih temelja bio J. Broz Tito, generalni sekretar KPJ, vrhovni zapovjednik Narodnooslobodilačke vojske, maršal i predsjednik države. Bio je i nositelj Ordena narodnog heroja, Ordena slobode i Ordena junaka socijalističkog rada.⁸ Proces stavljanja J. Broza Tita⁹ na vrh hijerarhije jednog društva i države postignut je zahvaljujući ratnim okolnostima, političkoj prirodi KPJ i težnjama kontroli svih životnih aspekata i propagandi od ratnih 1940-ih. Mediji, školstvo i smjer u kulturi socijalistički realizam, koji je proizašao iz Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR), bili su glavni komunikacijski kanali za nastanak, razvoj i širenje Titova kulta ličnosti. U skladu s drugim komunističkim i sličnim režimima koji teže totalitarizmu prema prvom čovjeku države i partije nazivala su se naselja, ulice i trgovi. Hodočastilo se u propagirano rodno mjesto Kumrovec, učilo se o životu i djelu u sklopu obrazovnog sustava, postavljale njegove fotografije u učionicama i smišljale su se i pisale tzv. narodne pjesme.¹⁰ Neke su pjesme bilježene u

1 Machiavelli, Niccolo. Vlada ili De principibus / preveo Damir Grubiša. Zagreb: Disput, 2020. Str. 118 i 120; Radelić, Zdenko. Hrvatska u Jugoslaviji (1945. – 1991.) – Od zajedništva do razlaza. Zagreb: Školska knjiga, 2006. Str. 157 i 164; Weber, Max. Vlast i politika / preveli Senka Burić i Ivan Burić. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, 2013. Str. 105–109 i 167–168.

2 U korištenim štafetnim pismima potpisani radni kolektivi i učenici navodili su nadimak Tito pri obraćanju slavljenuku rođendana koji se u Jugoslaviji obilježavao 25. svibnja.

3 Goldstein, Ivo; Goldstein, Slavko. Tito. Zagreb: Profil, 2015. Str. 483–484; Mihaljević, Josip. Komunisti i čovjek – odnos vlasti i pojedinca u Hrvatskoj (1958. – 1972.). Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2016. Str. 341–343; Radelić, Zdenko. Nav. dj., str. 165 i 326.

4 Na temelju inventarne knjige i knjige ulaska možemo vidjeti da je većina štafetnih palica došla u Muzej Slavonije darom Međuopćinske organizacije SSRNH 1984. i 1985. Više u: Muzej Slavonije (MSO), Povijesni odjel, Zbirka štafeta mladosti.

5 *Glas Slavonije* prvi je put izdan u lipnju 1943. Tijekom Drugog svjetskog rata tiskan je na prostoru Zvečeva pa kod Duzluka u okolici Orahovice, a u Osijeku od proljeća 1945. Od lipnja 1943. do siječnja 1945. puni je naziv bio *Glas Slavonije, glasilo jedinstvene Narodno-oslobodilačke fronte u Slavoniji*. Tijekom 1945. naziv je bio *Glas Slavonije, glasilo jedinstvene Narodno-oslobodilačke fronte za Slavoniju*, a tijekom 1946. godine *Glas Slavonije, glasilo Narodne fronte za Slavoniju*. Od 1955. do 1958. naziv je bio *Glas Slavonije, glasilo Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske za Slavoniju i Baranju*. Više u: Muzej Slavonije (MSO), Odjel knjižnice, *Glas Slavonije*, 1943. – 1946. i 1955. – 1959.; „Glas” je odjeknuo // *Glas Slavonije* izvanredni broj (petak, 24. 6. 1983.), str. 1.

6 Do 1956. manifestacija se zvala Titova štafeta, no sam J. Broz Tito tijekom proslave 1956. naglasio je da dan 25. svibnja treba biti dan mladosti i sporta. Od sljedeće se godine zvalo Dan mladosti uz napomenu da su mladost, sport i drugi čimbenici i aspekti života nastavili biti komunikacijski kanali za veličanje Titova života i djela. Više u: Goldstein, Ivo; Goldstein, Slavko. Nav. dj., str. 497; Kastratović-Ristić, Veselinka. Proslave u čast Titove štafete – Štafete mladosti. // Štafete 1945. – 1987. / uredile Veselinka Ristić-Kastratović, Ana Panić. Beograd: Muzej istorije Jugoslavije, 2008. Str. 26; Radelić, Zdenko. Nav. dj., str. 327.

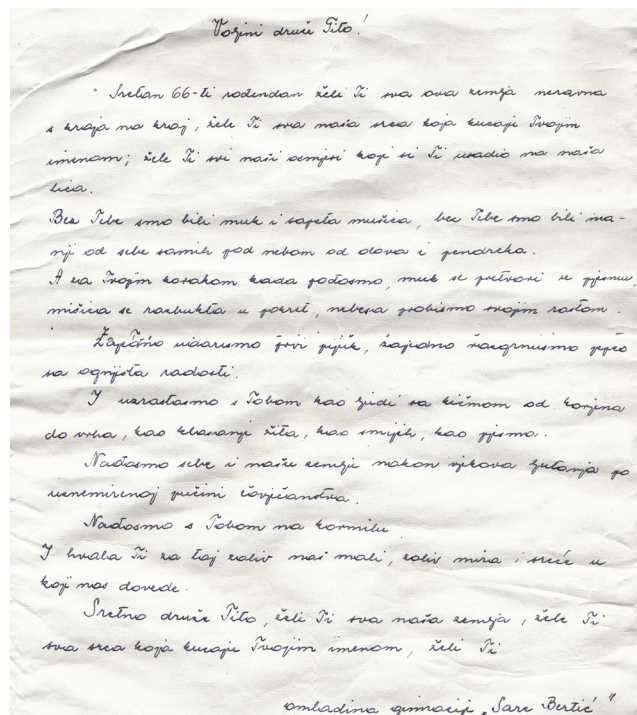
7 U poglavlju se interpretira razvoj kulta ličnosti od 1940-ih do kraja 1950-ih kada su službeni nazivi države bili Demokratska Federativna Jugoslavija i Federativna Narodna Republika Jugoslavija od 29. 11. 1945. Više u: Matković, Hrvoje. Povijest Jugoslavije (1918. – 1991. – 2003.). Zagreb: P.I.P. Naklada Pavičić, 2003. Str. 280.

8 Duda, Igor. Kameni temeljci. Stupovi jugoslavenskoga društva i pioniri kao mali socijalistički ljudi. // Stvaranje socijalističkoga čovjeka: Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma / uredio Igor Duda. Zagreb: Srednja Europa, 2017. Str. 23; Geiger, Vladimir. Titova odgovornost za ratne i poratne zločine. // Tito. Tajne vladara. Najnoviji prilozima za biografiju Josipa Broza / uredio Zvonimir Despot. Zagreb: Večernji posebni proizvodi, 2009. Str. 337; Goldstein Ivo; Goldstein, Slavko. Nav. dj., str. 415, 420 i 489; Mihaljević, Josip. Nav. dj., str. 338; Radelić, Zdenko. Nav. dj., str. 326.

9 Već su u počecima razvoja kulta nastajale teze o samoj biti Josipa Broza Tita, tko je on, a potom i kada je rođen. Sam Tito u nekoliko je navrata navodio drugačije datume svojega rođenja, pa i odbijao napisati u službenim statistikama koje je vodio Savezni statistički ured 1950. godine. Kada sve navedeno uzmemo u obzir, nameće se teza da je politički sustav na čelu s KPJ i vojnim vrhom Narodnooslobodilačkog pokreta sam iznjedrilo datum njegova rođenja na temelju ratnih zbivanja kod Drvara 25. svibnja 1944. Više u: Despot, Zvonimir. Tito. Tajne vladara. Najnoviji prilozima za biografiju Josipa Broza. Zagreb: Večernji posebni proizvodi, 2009. Str. 42; Goldstein Ivo; Goldstein, Slavko. Nav. dj., str. 27 i 55; Jakovina, Tvrtko. Tito je mladost, mladost je radost. // O Titu kao mitu: Proslava Dana mladosti u Kumrovcu / uredile Nevena Škrbić Alempijević, Kirsti Mathiesen Hjemdahl. Zagreb: FF press, Srednja Europa, 2006. Str. 171–172; Mathiesen Hjemdahl, Kirsti; Škrbić Alempijević, Nevena. Uvod: Politička mjesta u transformaciji. // O Titu kao mitu: Proslava Dana mladosti u Kumrovcu / uredile Nevena Škrbić Alempijević, Kirsti Mathiesen Hjemdahl. Zagreb: FF press, Srednja Europa, 2006. Str. 19; Pirjavec, Jože. Tito i drugovi / prevela Nina Sokol. Zagreb: Mozaik knjiga, 2012. Str. 26.

10 Duda, Igor. Nav. dj., str. 26; Dimić, Ljubodrag. Agitprop kultura. Beograd: Izdavačka radna organizacija „Rad”, 1988. Str. 36 i 164; Goldstein Ivo; Goldstein, Slavko. Nav. dj., str. 415, 482–484 i 495; Kašić, Biljana. Značajke partijske ideologije u Hrvatskoj (1945. – 1948.). // Časopis za suvremenu povijest 23, 1-3 (1991), str. 243–245; Mihaljević, Josip. Nav. dj., str. 344–345; Najbar-Agičić, Magdalena. Agitprop među

Glasu Slavonije, pa tako i u članku Slavonija pjeva Titu 25. 5. 1945. u kojemu se spominje uobičajeni citat „Druže Tito, mi ti se kunemo, da sa Tvoga puta ne skrećemo...“¹¹ Pjesme su bile vezane uz život slavonskih partizana, poistovjećivanje ratnog puta, države i društva s J. Brozom Titom, o čemu se često pisalo u spominjanim novinama. Uz izvodne pjesame u sklopu manifestacije u povodu Titove štafete pa Dana mladosti organizirane su i priredbe poput školskih i radničkih proslava i sportskih događanja u kojima su glavni akteri bili pioniri i omladina.¹² Tijekom 1950-ih godina smišljale su se pjesme koje su znale biti i dio štafetnih pisama poput jedne osječke Gimnazije „Sare Bertić“.¹³ Na temelju opisanih komunikacijskih kanala i postupaka težilo se pojedince spojiti u svojevrsnu masu koja jednako ili slično misli o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Uz težnju za kontrolom ustanova poput škola, udruženja i radnih kolektiva pojedinci su usmjeravani pod utjecajem opisanih postupaka prema stvaranju jedinstvene misli o Josipu Brozu Titu kao jedinom vođi i KPJ kao jedinog mogućoj stranci u državi. U središtu su se pokušaja stvaranja totalitarnog društva našli djeca i mladi zbog njihova budućeg razvoja, to jest odgoja, odrastanja i obrazovanja u novom socijalističkom društvu i državi bez njihovih osobnih poimanja o nekadašnjem društvu i obliku vlasti. Težilo se oblikovanju budućih pripadnika socijalističkog društva, radnika u pojedinim gospodarskim granama čiji je cilj trebao biti rad za stvaranje naprednijeg socijalističkog društva i države na čelu s jednim vođom i jednom strankom.¹⁴ Time se pokušavalo kontrolirati život čovjeka od njegovih najranijih godina života i formirati mišljenje prema željama i potrebama vladajućih pojedinaca i dijelova društva. Dok je kod starijih pripadnika društva mogao postojati strah prema komunističkoj vlasti zbog prošlosti, kod pionira i omladine ponajprije se pokušavalo stvarati mišljenja na temelju vjere u ispravnost propagiranih ideja KPJ i njezinih čelnika.

Sl. 1 Štafetno pismo omladine Gimnazije „Sare Bertić“ 1958., Muzej Slavonije, MSO, NOB-7998/2, foto: Vesna Barjaktarić

Sl. 2 Štafeta omladine Gimnazije „Sare Bertić“ 1958., Muzej Slavonije, MSO, NOB-7998, foto: Siniša Galović

novinarima. Uspostava komunističke vlasti i nadzor nad medijima. // Stvaranje socijalističkoga čovjeka: Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma / uredio Igor Duda. Zagreb: Srednja Europa, 2017. Str. 177–179.; Šarić, Tatjana. Djelovanje Agitpropa prema književnom radu i izdavaštvu u NRH, 1945. – 1942. // Radovi – Zavod za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 42, 1 (2010), str. 387–389; Radelić, Zdenko. Nav. dj., str. 157–158.

11 Slavonija pjeva Titu // *Glas Slavonije* 3 (55) (petak, 25. 5. 1945.), str. 4.

12 Historijski put naših naroda – put druga Tita // *Glas Slavonije* 3 (55) (petak, 25. 5. 1945.), str. 1; Osijek će svečano proslaviti rođendan Maršala Tita // *Glas Slavonije* 4 (340) (petak, 24. 5. 1946.), str. 7; Velika manifestacija omladine Slavonije // *Glas Slavonije* 14 (3421) (subota, 19. 5. 1956.), str. 2; Održani mnogi općinski sletovi u sklopu Dana mladosti // *Glas Slavonije* 15 (3726) (ponedjeljak, 13. 5. 1957.), str. 2; Na sve strane brojne priredbe u povodu proslave Dana mladosti // *Glas Slavonije* 15 (3738) (nedjelja, 26. 5. 1957.), str. 11.; Proslava Dana mladosti u Osijeku // *Glas Slavonije – sport* 15 (3739) (ponedjeljak, 27. 5. 1957.), str. 1.

13 Muzej Slavonije (MSO), Zbirka štafeta mladosti, NOB-7998/2.

14 Duda, Igor. Danas kada postajem pionir: Djetinjstvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma. Zagreb – Pula: Srednja Europa, 2015. Str. 67–68; Flere, Sergej. Da li je Titova država bila totalitarna? // Političke perspektive: časopis za istraživanje politike 2, 2 (2012), str. 9; Matković, Hrvoje. Nav. dj., str. 282; Šarić, Tatjana. U vrtlogu komunizma: mladi Hrvatske 1945. – 1954. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2017. Str. 207, 221–225.

Osim škola i učenički su domovi sudjelovali u razvoju kulta pa imamo primjer traženja dopuštenja i organiziranje priredbe osječkog Doma učenika u privredi „Marinković Ivo“. Upravitelj i odgojitelj tražili su u svibnju 1949. godine dopuštenje od Narodne fronte i Narodnog odbora kotara Osijek za organiziranje priredbi u Tenjskom Antunovcu i Čepinu. Naveli su i program u sklopu kojega su planirali i recitacije o životu J. Broza Tita i pjesmu *Drug Tito* Vladimira Nazora.¹⁵ Na širenje kulta među pionirima i omladinom zasigurno je utjecala i fotografija J. Broza Tita u učionici. Prvih tjedana i mjeseci nakon rata bilo je problema s nabavom i prosljeđivanjem fotografija u škole pa tako i na prostoru Narodnooslobodilačkog odbora kotara Osijek. Zato je poslan dopis 20. 6. 1945. prosvjetnim referentima mjesnih NOO da napišu koliko trebaju fotografija za njihove škole jer je mnogo upita vezanih za navedenu temu.¹⁶

Već tijekom rata, a osobito prvih poslijeratnih mjeseci stvorile su se jasne konture i smjernice za prikaz J. Broza Tita u javnosti što putem medija što u svakodnevnom životu. Taj oblik dočaravanja Tita među narodom možemo interpretirati kao prikaz oca i djece koji se obostrano brinu jedni za druge. Stvorena međuovisnost nastala putem priča od vremena rata pa nadalje najviše je dolazila do izražaja u povodu 25. svibnja. Jugoslavensko se društvo tijekom svibanjskih dana pokušavalo formirati kao jedan u odnosu prema J. Brozu Titu. Vođa države osobito je u povodu proslave rođendana dobivao same pohvale za učinjeno u prošlosti i sadašnjosti uz lijepe želje. To je sve bio rezultat oblikovanja jugoslavenske stvarnosti¹⁷ koja je od 1940-ih prikazivana kao da je nezamisliva bez J. Broza Tita, doživotnog predsjednika od 1963. godine. Prvenstveni je cilj bilo jačanje položaja i autoriteta vođe i državne vlasti, odnosno Komunističke partije Jugoslavije / Saveza komunista Jugoslavije s fokusom na pionire i omladinu koji su trebali biti glavni akteri toga procesa.¹⁸ Jedan je od važnijih svjedoka toga vremena štafetna palica uz koju je najčešće išlo i pismo.

ŠTAFETA: SVJEDOK JEDNOG VREMENA

Proslava rođendana J. Broza Tita s nošenjem štafetnih palica¹⁹ počela je još 1945. godine. Već se tada težilo masovnosti proslave preko omladinskih saveza, što se naglasilo i u dopisu Centralnog odbora Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Jugoslavije. Za razliku od budućih proslava kada su štafetne palice predane J. Brozu Titu u Beogradu u Belom dvoru, a s vremenom i na stadionu Jugoslavenske narodne armije, prva mu je predana u Zagrebu. Razlog je njegovo obilaženje zapadnih dijelova Jugoslavije u povodu završnih akcija Jugoslavenske armije i prisilnih migracija stanovništva, o čemu je progovorio u Ljubljani.²⁰

Iz godine u godinu štafete su s pismima izrađivala i potpisivala naselja, poduzeća, udruženja, administrativne jedinice poput kotara, kao i sportski, kulturni i školski kolektivi. Naglašavala se i uloga učenika koji su često bili potpisivani kao autori pisama. Na temelju 11 štafetnih pisama škola možemo vidjeti teme, želje i zahvale koje su pisali J. Brozu Titu. U pismima se može uočiti početno obraćanje slavljenu koje je većinom glasilo: „Dragi (naš) družo (Predsjedniče) Tito“.²¹ Dva pisma započinju riječima: „Voljeni družo Tito!“²² U svim se pismima potpisani²³ obraćaju Titu upotrebljavajući zamjenice ti i tvoj koje su pisali velikim početnim slovom. Također su i deklinirane oblike pisali velikim početnim slovom. Time su pokazivali prisnost uz poštovanje, što se uklapa u interpretaciju o Jugoslaviji u kojoj je jedan od temelja društva i države, odnosno razvoj kulta ličnosti Josipa Broza Tita počivao na patrijarhalnom odnosu između osobe na vrhu političke hijerarhije i stanovništva.²⁴ Cilj je nošenja štafete i organiziranja popratnih manifestacija poput fiskulturnih sletova i priredbi bilo jačanje i održavanje komunističke vlasti, odavanje počasti jedinom vođi, J. Brozu Titu čija je legitimnost vlasti počivala i na prikazivanim

15 HR-DAOS-0064. Narodni odbor kotara Osijek (1945. – 1967.). 1488. Dom učenika u privredi „Marinković Ivo“ Osijek (17. 5. 1949.) i (23. 5. 1949.).

16 HR-DAOS-0064. Narodni odbor kotara Osijek (1945. – 1967.). 1476. Kotarski narodnooslobodilački odbor Osijek (20. 6. 1945.).

17 Tijekom godina i desetljeća trajanja komunističke Jugoslavije napredovao je prikaz prošlosti i sadašnjosti do razine karikature i stereotipa osoba, događaja i manifestacija vezanih uz jugoslavensku državu i propagirane ideje. Više u: Radelić, Zdenko. Nav. dj., str. 159–161. i 165; Panić, Ana. Štafeta – simbol zajedništva. // Štafete 1945. – 1987. / uredile Veselinka Ristić-Kastratović, Ana Panić. Beograd: Muzej istorije Jugoslavije, 2008. Str. 17.

18 Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije // Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 19 (14) (10. aprila 1963.), str. 285; Duda, Igor. Nav. dj., str. 25–26; Duda, Igor. Danas kada postajem pionir, str. 136; Goldstein, Ivo; Goldstein, Slavko. Nav. dj., str. 415–416, 420, 489–490. i 608; Jakovina, Tvrtko. Nav. dj., str. 174; Mihaljević, Josip. Nav. dj., str. 340 i 342; Radelić, Zdenko. Nav. dj., str. 165.

19 Štafeta (njem. *Stafette*) označavala je glasnika u srednjem vijeku. Na prostoru današnje Hrvatske pojavljuje se nošenje štafetne palice još za vrijeme Kraljevine Jugoslavije kad su organizirane vojne parade i misna slavlja u povodu rođendana kralja Petra II. Karađorđevića. U sklopu posljednje Kraljeve štafete 1940. jedna je išla od Maribora preko Varaždina i Osijeka do Beograda. Navodi se u tadašnjim novinama da su sudjelovale tisuće trkača i biciklista. Više u: Rodendan Nj. V. Kralja Petra II. // Hrvatski list 21 (6946) (petak, 6. 9. 1940.), str. 1; Učesnici velike sokolske štafete // Vreme 20 (6683) (ponedjeljak, 2. 9. 1940.), str. 14; Kastratović-Ristić, Veselinka. Nav. dj., str. 23.

20 „Što se tiče onih izdajnika, koji su se našli unutar naše zemlje u svakom narodu posebice, to je stvar prošlosti. Ruka pravde, ruka osvetnika naših naroda stigla ih je već ogromnu većinu, a samo jedan mali dio uspio je pobjeći pod krilo pokrovitelja van naše zemlje...“ Više u: Govor Maršala Tita u Ljubljani // Glas Slavonije 3 (57) (utorak, 29. 5. 1945.), str. 1; Geiger, Vladimir. Nav. dj., str. 325; Kastratović-Ristić, Veselinka. Nav. dj., str. 23 i 30; Radelić, Zdenko. Nav. dj., str. 327.

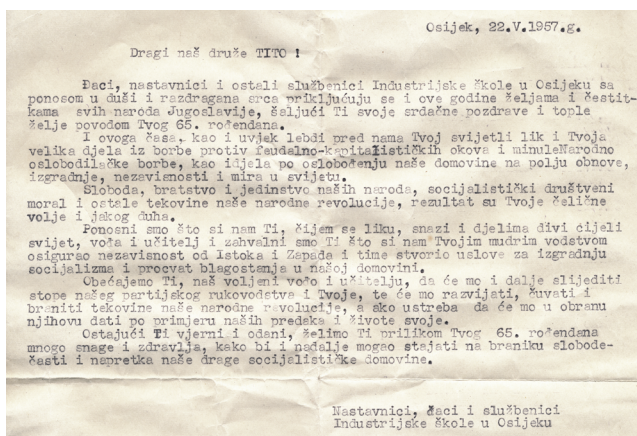
21 MSO, NOB-7920; MSO, NOB-7963; MSO, NOB-8092; MSO, NOB-8109; MSO, NOB-8191; MSO, NOB-8193; MSO, NOB-8196; MSO, NOB-8197; MSO, NOB-8201.

22 MSO, NOB-7940/2; MSO, NOB-7998/2.

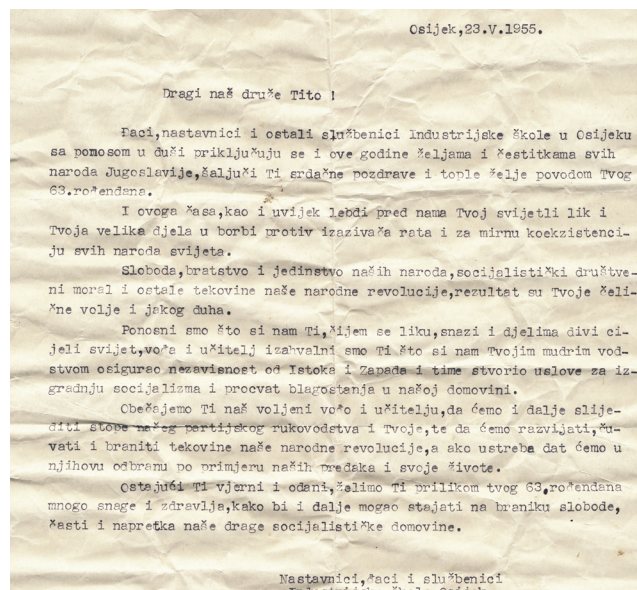
23 Potpisani su: Omladinska organizacija II. gimnazije (ženske) Osijek (MSO, NOB-8193), nastavnici, daci i službenici Industrijske škole, Osijek (MSO, NOB-8201), daci, nastavnici i službenici Industrijske škole, Osijek (MSO, NOB-8191), radnička omladina Škole učenika u privredi, Osijek (MSO, NOB-8109), nastavnici, daci i službenici Industrijske škole, Osijek (MSO, NOB-8197), omladinke II. gimnazije (ženske) škole u Osijeku (MSO, NOB-8196), učenici Srednje muzičke škole, Osijek (MSO, NOB-7963), kolektiv Ženske stručne škole u Osijeku (MSO, NOB-7920), učenici i učenicice Ugostiteljske škole u Osijeku (MSO, NOB-7940/2), nastavnički zbor i učenici Učiteljske škole u Osijeku (MSO, NOB-8092), omladina Gimnazije „Sare Bertić“ Osijek (MSO, NOB-7998/2).

24 MSO, NOB-7920; MSO, NOB-7940/2; MSO, NOB-7963; MSO, NOB-7998/2; MSO, NOB-8092; MSO, NOB-8109; MSO, NOB-8191; MSO, NOB-8193; MSO, NOB-8196; MSO, NOB-8197; MSO, NOB-8201; Weber, Max. Nav. dj., str. 105–106.

uspjesima narodnooslobodilačke borbe. Manifestacijom Titova štafeta, odnosno Dan mladosti iz godine u godinu podsjećalo se sve generacije stanovništva na navedenu borbu. Štafete su često započinjale svoj put, prolazile ili podsjećale na nazive regija i mjesta koja su prezentirana kao važna za povijest komunističke Jugoslavije. Pionire, omladinu, radnike i seljake iz svih dijelova države uključivalo se u manifestaciju s ciljem prikaza kako su dio mase uz jedinstvo prema vođi. Time se pojedincu često davalo na važnosti i budilo osjećaj da je dio nečega većega. U slučaju oblikovane jugoslavenske stvarnosti bio je dio socijalističkog društva koje je predstavljano kao naprednije i poštenije za ljude različitih nacionalnih pripadnosti ili vjerskih uvjerenja nego tijekom nekadašnjih država i društava. Ljudi, odnosno ostatak zajednice bio je bitan tvorcima štafetnih pisama jer se njima pridružuju ili se pozivaju na njih kada čestitaju rođendan, pri čemu su pokazali i zajedništvo neovisno o tome jesu li članovi KPJ.²⁵ Tako su se učenice II. gimnazije (ženske)²⁶ pridružile „željama milijuna radnih ljudi“ i „slavlju svih naših radnih ljudi“. Uz učenike u ime Industrijske škole želje su izrazili nastavnici i službenici pozivajući se na želje „svih naroda Jugoslavije“ od 1955. do 1957. godine. Kada se usporede tri pisma iz Industrijske škole, može se uočiti ponavljanje većeg dijela teksta u promatranom razdoblju, to jest neinovativnost i u suštini razlika između tekstova u godini pisanja pisma.²⁷

Sl. 3 Štafetno pismo Industrijske škole, Osijek, 1957., Muzej Slavonije, MSO, NOB-8197, foto: Vesna Barjaktarić

Sl. 4 Štafetno pismo Industrijske škole, Osijek, 1955., Muzej Slavonije, MSO, NOB-8201, foto: Vesna Barjaktarić

U tome tekstu koji se većinom ponavljao tri godine zaredom, kao i u drugim tekstovima različitih škola u središtu je zahvala J. Brozu Titu na učinjenom u ratu i napravljenom u miru. Uz zahvale su naglašavali i poistovjećivanje J. Broza Tita s državom i kako je sve učinjeno njegovim radom tijekom posljednja dva desetljeća. U povodu Titove štafete 1956. godine gimnazijalke su napisale: „Slaveći Tvoj rođendan, sjećamo se koliko je sve to povezano za Tebe, Tvoj život, rad i zasluge. Mi Ti toplo i iskreno zahvaljujemo na svim Tvojim žrtvama i naporima, koje činiš za procvat i blagostanje naše domovine i očuvanje mira u svijetu.“ Za Dan mladosti može se uočiti slično promatranje oblikovane stvarnosti gimnazijalki temeljene na Titovu liku i djelu: „Da bi svoju ljubav prema Tebi, koja u isto vrijeme znači i ljubav prema domovini i svome narodu, što jače manifestirali, mi Ti obećajemo, da ćemo Tvoje djelo nastaviti, ponoseći se i učeći na Tvom primjeru.“²⁸ Slično su napisali i u ime Industrijske škole: „I ovoga časa, kao i uvijek lebdi pred nama Tvoj svijetli lik i Tvoja velika djela iz borbe protiv Feudalno-kapitalističkih okova i minule Narodno oslobodilačke borbe, kao i djela po oslobođenju naše domovine na polju obnove, izgradnje, nezavisnosti i mira u svijetu.“²⁹ Unatoč spomenutoj Titovoj želji o stavljanju mladosti i omladine u središte proslave Dana mladosti pisanje se o budućnosti ne razlikuje u povodu Titove štafete ili Dana mladosti. U pisanju se i o budućim vremenima može iščitati promatranje J. Broza Tita na čelu države i društva čiji se lik predstavlja i uzorom za buduću rad. U tom je kontekstu omladina Škole učenika u privredi Osijek, Donji grad 1956. godine napisala: „... želimo Ti kao Prvorocru radničke klase, dug i sretan život sa iskrenom željom da nas još dugo vodiš u ljepši život i sretniju budućnost!“ O budućnosti u kojoj na čelu vide

25 Panić, Ana. Nav. dj., str. 19–20; Duda, Igor. Nav. dj., str. 26; Goldstein, Ivo; Goldstein, Slavko. Nav. dj., str. 489–490; Jakovina, Tvrtko. Nav. dj., str. 174–175; Šarić, Tatjana. U vrtlogu komunizma, str. 296 i 300.

26 Gimnazija je tijekom 1950-ih nekoliko puta mijenjala ime. Zvala se Druga gimnazija ženska do 1954. godine, Druga gimnazija do 1957. godine, a Gimnazija „Sara Bertić“ do 1977. Više u: Degmečić, Katica. Osječke gimnazije od 1945. do 1955. godine. // Gimnazije u Osijeku (1739. – 1995.) / uredili Julijo Martinčić, Milan Maceljski, Dubravka Hackenberger. Osijek: HAZU, Zavod za znanstveni rad Osijek, 1996. Str. 28.

27 MSO, NOB-8191; MSO, NOB-8193; MSO, NOB-8196; MSO, NOB-8197; MSO, NOB-8201.

28 MSO, NOB-8193; MSO, NOB-8196.

29 MSO, NOB-8191; MSO, NOB-8197; MSO, NOB-8201.

Tita pisali su i u ime Ženske stručne škole u Osijeku: „... da nam još dugo živiš, da nas još dugo na čelu Republike vodiš utrim putevima borbe i izgradnje u sve bolji i sretniji život. Zahvaljujući Ti na posebnoj brizi za generacije mladih kličemo Ti: Živio nam i sretan bio voljeni naš družo Predsjedniče!“ Za ovu usporedbu zahvalan je već citiran tekst Industrijske škole u kojemu učenici i radni kolektiv jasno naglašavaju ulogu J. Broza Tita: „Obećajemo Ti, naš voljeni vođo i učitelju, da će mo i dalje slijediti stopa našeg partijskog rukovodstva i Tvoje...“ Za razliku od prethodnih učenici Srednje muzičke škole 1959. spominju i očinsku figuru: „Budi nam zdrav, rođeni družo Tito, da osmijeh Tvoj i briga Tvoja očinska još dugo obasjavaju naše djetinjstvo i putove naše!“³⁰ Slično se oslovljavanje Tita može primijetiti i u *Glasi Slavonije*. U člancima vezanim uz središnju manifestaciju proslave Titova rođendana u Beogradu, Osijeku ili drugim mjestima predstavljali su Tita kao učitelja i voljenog vođu koji je uzor za stanovništvo i njihov rad u budućnosti.³¹ O budućim putovima, odnosno radu i zalaganju u budućnosti možemo iščitati i u nekim pismima. U tim se navodima mogu jasno uočiti razlike između učenika pojedine škole. Potpisnici pisma Učiteljske škole iz 1959.³² i Industrijske škole od 1955. do 1957.³³ navode općenita obećanja autoritetima s pozivanjem na Drugi svjetski rat, to jest jedan od temelja promovirane stvarnosti jugoslavenske države i društva. Za razliku od navedenih gimnazijalke u pismu iz 1955. i učenici Ugostiteljske škole iz 1959. navode i konkretna obećanja u sklopu svoje buduće struke, ne samo općenita autoritetu. Gimnazijalke su vidjele svoju budućnost i djelovanje za razvoj socijalizma putem budućih zanimanja poput liječnika, profesora i odgojitelja. Budući ugostitelji obećali su da će u sklopu svoje struke promovirati socijalizam, odnosno u socijalističkoj državi omogućiti odmor i domaćim ljudima i strancima.³⁴

Sl. 5 Štafetna palica Ugostiteljske škole, Osijek, 1959., Muzej Slavonije, MSO, NOB-7940, foto: Vesna Barjaktarić

Sl. 6 Štafetna palica Učiteljske škole, Osijek, 1959., Muzej Slavonije, MSO, NOB-8092, foto: Vesna Barjaktarić

Na temelju članaka iz *Glasi Slavonije* možemo interpretirati tijek nošenja pojedinih štafetnih palica u Osijeku i okolici, kao i o popratnim manifestacijama. Tijekom svibnja 1950-ih štafete su se okupljale u općinskim središtima, a regionalne i općinske prije 25. svibnja završile su na proslavi u Osijeku uz štafete osječkih poduzeća, škola te drugih društvenih i političkih aktera.³⁵ Najčešće su ih po okolnim općinama, a onda i u Osijeku do Trga slobode nosili pioniri³⁶ i omladina. Ovisno od godine do godine nosili su od nekoliko

30 MSO, NOB-7920; MSO, NOB-7963; MSO, NOB-8109; MSO, NOB-8191; MSO, NOB-8197; MSO, NOB-8201.

31 U ponedjeljak doček Titove štafete // *Glas Slavonije* 13 (3114) (nedjelja, 22. 5. 1955.), str. 3; Pozdravljamo našeg druga i učitelja // *Glas Slavonije – sport* 14 (3416) (subota, 12. 5. 1956.), str. 1; Slavonija – voljenom Titu // *Glas Slavonije* 17 (4350) (ponedjeljak, 25. 5. 1959.), str. 1.

32 U pismu iznose obećanje: „Obećajemo, da ćemo izvršavati sve zadatke, koje pred nas postavi naša omladinska organizacija, i Savez Komunisti, obećajemo, da nikada ne ćemo zaboraviti žrtve, koje su pale za ovu našu veliku i divnu slobodu.“ Više u: MSO, NOB-8092.

33 U pismu navode i obećanje: „Obećajemo Ti, naš voljeni vođo i učitelju, da će mo i dalje slijediti stopa našeg partijskog rukovodstva i Tvoje, te će mo razvijati, čuvati i braniti tekovine naše narodne revolucije, a ako ustreba da će mo u obranu njihovu dati po primjeru naših predaka i živote svoje.“ Više u: MSO, NOB-8191; MSO, NOB-8197; MSO, NOB-8201.

34 MSO, NOB-7940/2; MSO, NOB-8196.

35 Regionalne štafete, poput Štafete naroda Podravine, prolazile su kroz naselja uz Dravu do Osijeka. Od sredine svibnja nošene su i općinske, pa i neke lokalne štafete. Štafete su najčešće išle prema Osijeku nakon proslave na trgovima općinskih središta, sportskih događanja na stadionima uz popratne priredbe u dvoranama. Više u: Tri štafete u Baranji // *Glas Slavonije* 13 (3108) (ponedjeljak, 16. 5. 1955.), str. 2; Sedam sporednih štafeta u našem kraju // *Glas Slavonije* 13 (3112) (petak, 20. 5. 1955.), str. 7; Štafete će poći iz svih mjesta // *Glas Slavonije – sport* 14 (3419) (srijeda, 16. 5. 1956.), str. 1; Održani mnogi općinski sletovi u sklopu Dana mladosti // *Glas Slavonije* 15 (3726) (ponedjeljak, 13. 5. 1957.), str. 2.

36 Pioniri su od 1950-ih na prostoru Narodne Republike Hrvatske imali i svoju pionirsku Titovu štafetu koju su u slavonskim naseljima pozdravljali do sredine svibnja i slali dalje prema Zagrebu. Pionirski odredi organizirali su i različite sportske i kulturne manifestacije u općinskim i kotarskim središtima, a u Osijeku je glavna proslava održavana na Trgu slobode. Više u: U četvrtak dolazi u Osijek pionirska Titova štafeta // *Glas Slavonije – sport* 14 (3413) (srijeda, 9. 5. 1956.), str. 1; Pozdravljamo našeg druga i učitelja // *Glas Slavonije – sport* 14 (3416) (subota, 12. 5. 1956.), str. 1; Pioniri osječkog kotara poslali tople pozdrave predsjedniku Titu // *Glas Slavonije* 15 (3726) (ponedjeljak, 13. 5. 1957.), str. 3; Pionirski pozdravi Titu // *Glas Slavonije* 17 (4336) (ponedjeljak, 11. 5. 1959.), str. 2; Duda, Igor. Nav. dj., str. 149.

desetaka do više od stotinu štafeta određenim putovima po osjeckim ulicama. Tako je 1955. u novinama navedeno da će se donijeti štafete iz nekoliko smjerova na Trg slobode od 18 do 19 sati. Za štafete Učiteljske škole, Škole učenika u trgovini, kao i poduzeća planirano je donošenje iz smjera Ulice Braće Radić, dok su Ulicom Matije Gupca, Oreško-vicevom i Boulevardom JNA trebale doći štafete pojedinih tvornica i Škole učenika u privredi, Industrijske škole, Prve i Druge gimnazije. Prema uputama iz istog članka nošenje štafete Ženske stručne škole uz štafete ustanova i poduzeća planirano je Vukovarskom ulicom, Beogradskom ulicom i Boulevardom JNA. Slično se opisivao i donosio plan proslave Titova rođendana i sljedećih godina.³⁷ Prema člancima iz *Glasa Slavonije* u Osijeku je znalo sudjelovati više od 4000 ljudi u nošenju štafeta i nekoliko tisuća mladih na priredbama u dvoranama, osjeckim igralištima i na sletu u Gradskom vrtu. Na sletu su sudjelovali i učenici škola čija smo pisma obrađivali poput učenika Industrijske škole i omladine u sklopu sportskih društava.³⁸

ZAKLJUČAK

Na temelju štafetnih pisama i dostupne literature interpretirali smo sliku J. Broza Tita u životima mladih ljudi i pripadnika pojedinih školskih kolektiva u Osijeku. Pod utjecajem propagande i politike KPJ/SKJ vidljivo je i u tekstovima u povodu 25. svibnja oblikovanje jugoslavenske stvarnosti u kojoj je Tito četrdesetak godina zauzimao središnje mjesto. Ona je na osnovi promatranja pionira i omladine kao budućih glavnih protagonista jugoslavenskog društva i države mladima nametana od samih početaka njihova obrazovnog puta. Tomu je doprinijelo i njihovo aktivno uključivanje u provođenje manifestacije Titove štafete, odnosno Dana mladosti. Potonja je proslava Titova rođendana postala jedna od glavnih temelja Titova kulta ličnosti te je već u prvim godinama provođenja poprimila karikaturne i stereotipne oblike. To je vidljivo u ponavljanju istih ideja, pa i rečenica o J. Brozu Titu u štafetnim pismima i člancima u *Glasi Slavonije* iz 1950-ih. J. Broz Tito promoviran je kao osoba bez koje je nemoguće promatranje prošlosti, djelovanje u sadašnjosti i planovi u budućnosti. Na temelju korištenih izvora sve opisano u radu bilo je planirano uz pomoć sastavljanja štafetnih pisama odgojno-obrazovnih ustanova, izvještaja u *Glasi Slavonije* o sletovima i dočecima štafeta iz Osijeka, drugih dijelova Slavonije i Baranje. Svakako još moramo uzeti u obzir da su navedeni izvori bili javno dostupni pa su samim time morali zadovoljavati propagirane poglede o J. Brozu Titu. Štafete se prema tome mogu promatrati kao nezostavan izvor proučavanja svakodnevice koja je bila pod utjecajem komunističke vlasti i njezine težnje totalitarizmu.

Navedeno se može interpretirati uz nametane prikaze općenitog Titova utjecaja, ratnih pobjeda i gospodarskih uspjeha.

LITERATURA

Danas svečani doček štafeta // *Glas Slavonije* 15 (3734) (srijeda, 22. 5. 1957.), str. 3.

„Glas“ je odjeknuo // *Glas Slavonije* izvanredni broj (petak, 24. 6. 1983.), str. 1.

Govor Maršala Tita u Ljubljani // *Glas Slavonije* 3 (57) (utorak, 29. 5. 1945.), str. 1.

Historijski put naših naroda – put druga Tita // *Glas Slavonije* 3 (55) (petak, 25. 5. 1945.), str. 1.

Na sve strane brojne priredbe u povodu proslave Dana mladosti // *Glas Slavonije* 15 (3738) (nedjelja, 26. 5. 1957.), str. 11.

Održani mnogi općinski sletovi u sklopu Dana mladosti // *Glas Slavonije* 15 (3726) (ponedjeljak, 13. 5. 1957.), str. 2.

Osijek će svečano proslaviti rođendan Maršala Tita // *Glas Slavonije* 4 (340) (petak, 24. 5. 1946.), str. 7.

Pioniri osječkog kotara poslali tople pozdrave predsjedniku Titu // *Glas Slavonije* 15 (3726) (ponedjeljak, 13. 5. 1957.), str. 3.

Pionirski pozdravi Titu // *Glas Slavonije* 17 (4336) (ponedjeljak, 11. 5. 1959.), str. 2.

Pozdravljamo našeg druga i učitelja // *Glas Slavonije – sport* 14 (3416) (subota, 12. 5. 1956.), str. 1.

Pravac kretanja štafeta u Osijeku // *Glas Slavonije – sport* 14 (3424) (utorak, 22. 5. 1956.), str. 1.

Proslava Dana mladosti u Osijeku // *Glas Slavonije – sport* 15 (3739) (ponedjeljak, 27. 5. 1957.), str. 1.

Sedam sporednih štafeta u našem kraju // *Glas Slavonije* 13 (3112) (petak, 20. 5. 1955.), str. 7.

Slavonija pjeva Titu // *Glas Slavonije* 3 (55) (petak, 25. 5. 1945.), str. 4.

Slavonija – voljenom Titu // *Glas Slavonije* 17 (4350) (ponedjeljak, 25. 5. 1959.), str. 1.

Štafete će poći iz svih mjesta // *Glas Slavonije – sport* 14 (3419) (srijeda, 16. 5. 1956.), str. 1.

Tri štafete u Baranji // *Glas Slavonije* 13 (3108) (ponedjeljak, 16. 5. 1955.), str. 2.

U četvrtak dolazi u Osijek pionirska Titova štafeta // *Glas Slavonije – sport* 14 (3413) (srijeda, 9. 5. 1956.), str. 1.

U ponedjeljak doček Titove štafete // *Glas Slavonije* 13 (3114) (nedjelja, 22. 5. 1955.), str. 3.

Veličanstveni slet na stadionu u Gradskom vrtu // *Glas Slavonije – sport* 16 (4044) (ponedjeljak, 26. 5. 1958.), str. 1.

Velika manifestacija omladine Slavonije // *Glas Slavonije* 14 (3421) (subota, 19. 5. 1956.), str. 2.

Više od 7.000 izvođača na fiskulturnom sletu u Osijeku // *Glas Slavonije – sport* 17 (4353) (petak, 29. 5. 1959.), str. 1.

Rođendan Nj. V. Kralja Petra II. // *Hrvatski list* 21 (6946) (petak, 6. 9. 1940.), str. 1.

37 U ponedjeljak doček Titove štafete // *Glas Slavonije* 13 (3114) (nedjelja, 22. 5. 1955.), str. 3; Pravac kretanja štafeta u Osijeku // *Glas Slavonije – sport* 14 (3424) (utorak, 22. 5. 1956.), str. 1; Danas svečani doček štafeta // *Glas Slavonije* 15 (3734) (srijeda, 22. 5. 1957.), str. 3.

38 Proslava Dana mladosti u Osijeku // *Glas Slavonije – sport* 15 (3739) (ponedjeljak, 27. 5. 1957.), str. 1; Veličanstveni slet na stadionu u Gradskom vrtu // *Glas Slavonije – sport* 16 (4044) (ponedjeljak, 26. 5. 1958.), str. 1; Više od 7.000 izvođača na fiskulturnom sletu u Osijeku // *Glas Slavonije – sport* 17 (4353) (petak, 29. 5. 1959.), str. 1.

Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije // Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 19 (14) (10. aprila 1963.), str. 285.

Učesnici velike sokolske štafete // Vreme 20 (6683) (ponedjeljak, 2. 9. 1940.), str. 14.

Degmečić, Katica. Osječke gimnazije od 1945. do 1955. godine. // Gimnazije u Osijeku (1739. – 1995.) / uredili Julijo Martinčić, Milan Maceljki, Dubravka Hackenberger. Osijek: HAZU, Zavod za znanstveni rad Osijek, 1996. Str. 27–30.

Despot, Zvonimir. Tito. Tajne vladara. Najnoviji prilozi za biografiju Josipa Broza. Zagreb: Večernji posebni proizvodi, 2009.

Dimić, Ljubodrag. Agitprop kultura. Beograd: Izdavačka radna organizacija „Rad“, 1988.

Duda, Igor. Danas kada postajem pionir: Djetinjstvo i ideologija jugoslavenskog socijalizma. Zagreb – Pula: Srednja Europa, 2015.

Duda, Igor. Kameni temeljci. Stupovi jugoslavenskoga društva i pioniri kao mali socijalistički ljudi. // Stvaranje socijalističkoga čovjeka: Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma. / uredio Igor Duda. Zagreb: Srednja Europa, 2017. Str. 23–49.

Flere, Sergej. Da li je Titova država bila totalitarna? // Političke perspektive: časopis za istraživanje politike 2, 2 (2012), str. 7–21.

Geiger, Vladimir. Titova odgovornost za ratne i poratne zločine. // Tito. Tajne vladara. Najnoviji prilozi za biografiju Josipa Broza. / urednik Zvonimir Despot. Zagreb: Večernji posebni proizvodi, 2009. Str. 317–353.

Goldstein, Ivo; Goldstein Slavko. Tito. Zagreb: Profil, 2015.

Jakovina, Tvrtko. Tito je mladost, mladost je radost. // O Titu kao mitu: Proslava Dana mladosti u Kumrovcu. / uredile Nevena Škrbić Alempijević, Kirsti Mathiesen Hjemdahl. Zagreb: FF press, Srednja Europa, 2006. Str. 165–176.

Kastratović-Ristić, Veselinka. Proslave u čast Titove štafete – Štafete mladosti. // Štafete 1945. – 1987. / uredile Veselinka Ristić-Kastratović, Ana Panić. Beograd: Muzej istorije Jugoslavije, 2008. Str. 23–35.

Kašić, Biljana. Značajke partijske ideologije u Hrvatskoj (1945. – 1948.). // Časopis za suvremenu povijest 23, 1-3 (1991), str. 243–259.

Machiavelli, Niccolo. Vladar ili De principatibus. / preveo Damir Grubiša. Zagreb: Disput, 2020.

Mathiesen Hjemdahl, Kirsti; Škrbić Alempijević, Nevena. Uvod: Politička mjesta u transformaciji. // O Titu kao mitu: Proslava Dana mladosti u Kumrovcu / uredile Nevena Škrbić Alempijević, Kirsti Mathiesen Hjemdahl. Zagreb: FF press, Srednja Europa, 2006. Str. 9–39.

Matković, Hrvoje. Povijest Jugoslavije (1918. – 1991. – 2003.). Zagreb: P.I.P. Naklada Pavičić, 2003.

Mihaljević, Josip. Komunizam i čovjek – odnos vlasti i pojedinca u Hrvatskoj (1958. – 1972.). Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2016.

Najbar-Agičić, Magdalena. Agitprop među novinarima. Uspostava komunističke vlasti i nadzor nad medijima. // Stvaranje socijalističkoga čovjeka: Hrvatsko društvo i ideologija

jugoslavenskoga socijalizma. / uredio Igor Duda. Zagreb: Srednja Europa, 2017. Str. 177–200.

Panić, Ana. Štafeta – simbol zajedništva. // Štafete 1945. – 1987. / uredile Veselinka Ristić-Kastratović, Ana Panić. Beograd: Muzej istorije Jugoslavije, 2008. Str. 13–20.

Pirjevec, Jože. Tito i drugovi. / prevela Nina Sokol. Zagreb: Mozaik knjiga, 2012.

Radelić, Zdenko. Hrvatska u Jugoslaviji (1945. – 1991.) – Od zajedništva do razlaza. Zagreb: Školska knjiga, 2006.

Šarić, Tatjana. Djelovanje Agitpropa prema književnom radu i izdavaštvu u NRH, 1945. – 1942. // Radovi – Zavod za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 42, 1 (2010), str. 387–423.

Šarić, Tatjana. U vrtlogu komunizma: mladi Hrvatske 1945. – 1954. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2017.

Weber, Max. Vlast i politika. / preveli Senka Burić i Ivan Burić. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, 2013.

ARHIVSKI IZVORI

HR-DAOS-0064. Narodni odbor kotara Osijek (1945. – 1967.). 1488. Dom učenika u privredi „Marinković Ivo“ Osijek (17. 5. 1949.), (23. 5. 1949.).

HR-DAOS-0064. Narodni odbor kotara Osijek (1945. – 1967.). 1476. Kotarski narodnooslobodilački odbor Osijek (20. 6. 1945.).

MUZEJSKA DOKUMENTACIJA

Muzej Slavonije (MSO), Povijesni odjel, Zbirka štafeta mladosti. MSO, NOB-7920, NOB-7940, NOB-7963, NOB-7998, NOB-8092, NOB-8109, NOB-8191, NOB-8193, NOB-8196, NOB-8197, NOB-8201.

„OUR ETERNAL YOUTH!“ – THE DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY CULT ON THE EXAMPLE OF THE RELAY RACE BATONS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND THE NEWSPAPER *GLAS SLAVONIJE* IN THE 1950's IN OSIJEK AND THE SURROUNDINGS OF OSIJEK

SUMMARY

On the basis of data from available historical sources and literature, the author analyzes the image of J. Broz Tito in the lives of young people. Communist propaganda and politics formed the Yugoslav idea in which Tito was in a central place. It was also visible in the texts of the Tito's relay race and Youth Day. These events were one of the most important foundation of the creation of the Tito's personality cult. Every year, many young people wrote their messages for Tito and they put messages in batons that were carried for Tito's birthday. When we read these messages we can recognise the same ideas and sentences about Tito. They expressed love and proud of young people and other senders for the Tito and his past activities. It was one of the part Yugoslav propaganda which young people were one of the most important recipients.

Keywords: youth, school, relay race, *Glas Slavonije*, Osijek, Josip Broz Tito

Voljmi druže Tito!

• Srećan 66-ti rođendan želi Ti naša ova zemlja neravna
s kraja na kraj, želi Ti naša naša sra koja kucaje svojim
imenom; želi Ti svi naši osmjehi koji ti Ti uadio naša naša
lira.

Bez Tite smo bili muk i šafeta mušica, bez Tite smo bili ma-
rij od sebe samih pod nekom od olava i penderka.

A naša svojim korakom kada potismo, muk se pretvori u pjesmu,
mušica se rasbukta u pokret, naša potismo svojim rastom.

• Najbolje uočavamo prvi pijet, najbolje uočavamo pjes-
na ognjota radosti.

• U narastamo s Tobom kao ljudi sa kišom od korjena
do vrha, kao klananje žita, kao smijeh, kao pjesma.

Nadamo se i našu zemlju nakon vjeka žutovanja po
unemirenoj pučini čorjandru.

Nadamo s Tobom na kormilu.

• Hvala Ti na taj voliv naš mali, voliv mira i suće u
koji nas dovede.

Srećno druže Tito, želi Ti naša naša zemlja, želi Ti
naš sra koja kucaje svojim imenom, želi Ti

Omladina gimnazije „Sare Bertić“

Sl. 1 Štafetno pismo omladine Gimnazije „Sare Bertić“ 1958., Muzej Slavonije, MSO, NOB-7998/2, foto: Vesna Barjaktarić

Osijek, 22.V.1957.g.

Dragi naš druže TITO !

Đaci, nastavnici i ostali službenici Industrijske škole u Osijeku sa ponosom u duši i razdragana srca priključuju se i ove godine željama i čestitkama svih naroda Jugoslavije, šaljući Ti svoje srdačne pozdrave i tople želje povodom Tvog 65. rođendana.

I ovoga časa, kao i uvijek lebdi pred nama Tvoj svijetli lik i Tvoja velika djela iz borbe protiv feudalno-kapitalističkih okova i minule Narodno oslobodilačke borbe, kao i djela po oslobođenju naše domovine na polju obnove, izgradnje, nezavisnosti i mira u svijetu.

Sloboda, bratstvo i jedinstvo naših naroda, socijalistički društveni moral i ostale tekovine naše narodne revolucije, rezultat su Tvoje čelične volje i jakog duha.

Ponosni smo što si nam Ti, čijem se liku, snazi i djelima divi cijeli svijet, vođa i učitelj i zahvalni smo Ti što si nam Tvojim mudrim vodstvom osigurao nezavisnost od Istoka i Zapada i time stvorio uslove za izgradnju socijalizma i procvat blagostanja u našoj domovini.

Obećajemo Ti, naš voljeni vođo i učitelju, da će mo i dalje slijediti stope našeg partijskog rukovodstva i Tvoje, te će mo razvijati, čuvati i braniti tekovine naše narodne revolucije, a ako ustreba da će mo u obranu njihovu dati po primjeru naših predaka i živote svoje.

Ostajući Ti vjerni i odani, želimo Ti prilikom Tvog 65. rođendana mnogo snage i zdravlja, kako bi i nadalje mogao stajati na braniku slobode-časti i napretka naše drage socijalističke domovine.

Nastavnici, đaci i službenici
Industrijske škole u Osijeku

Osijek, 23.V.1955.

Dragi naš druže Tito !

Đaci, nastavnici i ostali službenici Industrijske škole u Osijeku sa pomosom u duši priključuju se i ove godine željama i čestitkama svih naroda Jugoslavije, šaljući Ti srdačne pozdrave i tople želje povodom Tvog 63. rođendana.

I ovoga časa, kao i uvijek lebdi pred nama Tvoj svijetli lik i Tvoja velika djela u borbi protiv izazivača rata i za mirnu koekzistenciju svih naroda svijeta.

Sloboda, bratstvo i jedinstvo naših naroda, socijalistički društveni moral i ostale tekovine naše narodne revolucije, rezultat su Tvoje čelične volje i jakog duha.

Ponosni smo što si nam Ti, čijem se liku, snazi i djelima divi cijeli svijet, vođa i učitelj i zahvalni smo Ti što si nam Tvojim mudrim vodstvom osigurao nezavisnost od Istoka i Zapada i time stvorio uslove za izgradnju socijalizma i procvat blagostanja u našoj domovini.

Obećajemo Ti naš voljeni vođo i učitelju, da ćemo i dalje slijediti stope našeg partijskog rukovodstva i Tvoje, te da ćemo razvijati, čuvati i braniti tekovine naše narodne revolucije, a ako ustreba dat ćemo u njihovu odbranu po primjeru naših predaka i svoje živote.

Ostajući Ti vjerni i odani, želimo Ti prilikom tvog 63. rođendana mnogo snage i zdravlja, kako bi i dalje mogao stajati na braniku slobode, časti i napretka naše drage socijalističke domovine.

Nastavnici, đaci i službenici
Industrijske škole, Osijek

▲Sl. 3 Štafetno pismo Industrijske škole, Osijek, 1957., Muzej Slavonije, MSO, NOB-8197, foto: Vesna Barjaktarić

◀Sl. 4 Štafetno pismo Industrijske škole, Osijek, 1955., Muzej Slavonije, MSO, NOB-8201, foto: Vesna Barjaktarić